

La participació en el diàleg col·lectiu

Francesc Camps Vidal. President de l'Associació Vegga

L'associació per la innovació estratègica Vegga és una associació sense ànim de lucre que té per objectiu la investigació de processos metodològics d'acció social i participació.

Des de l'any 1999 estem elaborant metodologies de participació i construint eines que ens hi ajudin. Amb aquest temps hem desenvolupat un marc normatiu, metodològic i una eina telemàtica que ens ajuden a definir i a planificar la participació de forma efectiva.

Fonamentació teòrica

La paraula "participació" pot prendre diferents significats en funció del context on s'utilitzi. Participar en un acte, participar en un joc, participar en un debat,... En cada un d'aquests àmbits el significat té connotacions diferents. Així doncs el primer que cal fer és posar-nos d'acord en el que vol dit participar i quin sentit pren en funció de l'àmbit on s'aplica. Segons el diccionari participar vol dir prendre part, és a dir, que un individu, a partir de les seves accions, pren part en el procés del col·lectiu.

L'anàlisi, però, d'experiències i casos reals, ens diu que aquesta definició no és suficient. Hi ha molts casos en els que un individu pren part en el procés col·lectiu, però no ho fa amb les garanties suficients de coneixement, decisió, debat,... que creiem que són indispensables per al fet participatiu.

Ara bé. El segon repte era dotar els processos participatius d'una metodologia que n'assegurés la viabilitat. Encara que sembli contradictori, quantes més premisses demanem a un procés, més difícil és la seva viabilitat.

Vegga ha desenvolupat una metodologia global (aplicable a àmbits diferents com l'educació, la gestió d'organitzacions, la creació i gestió d'oferta cultural o el comerç entre d'altres) que permet garantir el bon funcionament dels processos. Una metodologia basada en els següents eixos metodològics:

1. *L'eix metodològic central*, que garanteix l'assoliment de les 10 premisses i canalitza la globalitat del procés en fases.
2. *L'eix metodològic grupal*, que ens ajuda a treballar en grups i en rols definits, per tal de ser eficaços, garantir la plena participació de tothom i crear els espais adequats de vinculació efectiva.
3. *L'eix metodològic certificador*, que garanteix el seguiment del procés per part d'algú extern a ell.
4. *L'eix metodològic efectiu*, que agrupa tot un seguit d'eines que ens resolen la major part de problemes de gestió i d'eficàcia: el canalitzador d'aportacions, el secretari virtual del procés, el sistema global de comunicació, l'espai de documentació i formació, el sistema de micro vots,...

Vegga ha desenvolupat l'eina **PARTICIPA 1.0** que permet aplicar la metodologia participativa en un mitjà telemàtic (combinat amb possibles sessions presencials). L'eina permet canalitzar processos participatius eficients amb col·lectius nombrosos i dispersos. L'espai telemàtic complementa les eines tradicionals per tal d'assegurar el treball entre col·lectius més massius o dispersos.

L'experiència participativa a CAN BORDOI

El projecte CUORUM, promogut per la fundació Jaume Bofill, crea espais de debat i reflexió entre persones de diferents edats, àmbits i perfils professionals. El projecte proposa una sèrie de trobades en les quals es debat sobre una qüestió proposada amb anterioritat. El debat es complementa amb una sèrie de lectures recomanades i alguna xerrada amb expert convidat, que ajuden a enriquir el punt de vista del grup amb noves idees, opinions i reflexions.

Enguany, fruit de les revisions de les anteriors edicions, ens vàrem proposar el repte d'organitzar el projecte de forma participativa. En les edicions anteriors, a partir d'una prioritització de temes i una preparació i organització per part dels responsables, els participants s'afegien en el debat per tal de finalitzar el cap de setmana amb una interessantíssima i enriquidora roda de conclusions.

Però, i per què no decidir els objectius, prioritzar els temes, organitzar-los, planificar les activitats, preparar-les i buscar les lectures recomanades i fer-ho conjuntament amb els participants? Pensàvem que el resultat seria també interessant i enriquidor i que, a més, es milloraria en la implicació i en la qualitat del propi procés.

Així vam organitzar el primer cap de setmana per tal de sistematitzar la metodologia que ens havia de permetre decidir els objectius, prioritzar els temes de debat, crear grups de treball per afinitats, planificar les activitats, organitzar-se temporalment i validar els resultats finals. El repte era fer-ho de forma participativa.

Vàrem aplicar el marc normatiu per tal d'avaluar la qualitat de la participació (de forma més o menys explícita). Us resumeixo la concreció en la forma d'aplicar les 10 premisses:

Marc d'actuació (que hi hagi clar en què es participa i en què no).

El contingut, els objectius, l'organització en grups. I dates, la definició d'activitats, l'elecció i compartició de documents.

Deliberació. Garantir intercanvi d'opinions i informació

Les trobades presencials asseguruen espais de deliberació (en grups o en plenària). Espai virtual de comunicació.

Universalitat (tot el col·lectiu destinatari pot prendre-hi part)

Globalitat (es participa en totes les fases) i *benefici* comú (resultats del procés beneficien a tot el col·lectiu destinatari).

Tots els participants estan convidats a participar. Tots els participants prenen part en totes les fases del marc d'actuació. S'entén el benefici comú de l'experiència com un espai d'enriquiment personal.

Reactivitat (que el mètode sigui ajustable pels propis participants en funció de determinats aspectes de l'aplicació),

El procés preveu certs punts on s'acaben de consensuar les metodologies a seguir. Espais plenaris.

Delegació (o si n'hi ha que sigui validada per tots els participants)

Hi ha algunes tasques de concreció que es deleguen en grups. Aquestes tasques són validades finalment per la posada en comú i el sistema de votacions.

Vinculació (en les decisions, en les accions)

Totes les decisions preses (dins el marc d'actuació) són vinculants.

Compromís (s'estableixen compromisos clars per tal de vetllar pels resultats)

Els participants, de forma individual, prendran els compromisos per tal de continuar el projecte i organitzar les activitats que els pertoqui.

Vàrem posar en marxa la metodologia. L'última fase (la prioritjació de resultats) es va realitzar mitjançant l'eina PARTICIPA 1.0. Concreto els detalls metodològics més rellevants:

- *Objectius del procés*. Decidir els objectius del projecte, els temes de debat, la creació de grups, la proposta i la prioritjació d'activitats.
- *Resultats previstos*. Llista d'objectius, temes i grups. Grups de treball. Calendari.
- *Rols definits*. Responsable del procés (responsable del seguiment teòric i metodològic del procés), organitzadors (dinamització dels grups de treball, responsables del procés) i participants (debat, prioritjació, organització continguts i votacions)
- *Fases*. 6 fases: reflexió, pluja idees, agrupació, concreció, disseny, votació
- *Temporalització*. Horari definit i tancat per cada una d'aquestes fases.
- *Canalitzador*. En les plenàries agrupacions mitjançant fitxes
- *Tècniques d'interacció*. Reflexió individual, treball en grup, sessió plenària, votació individual.
- *Localitzador d'aportacions*. No es va utilitzar. Del resultat final un participant no pot detectar les seves aportacions.
- *Certificació*. No es va usar. No hi havia ningú extern al procés.
- *Documentació*. Lectures enviades amb anterioritat. Resultats posteriors publicats a Internet.
- *Comunicacions*. Sistema de comunicació virtual basat en llistes de correus.
- *Micro vots*. Sistema de votació virtual.

Avaluació del resultat

Considero els resultats de l'experiència molt positius. La llista d'objectius, temes i les activitats resultants són molt més riques i diverses del que haguessin estat en un mètode no participatiu.

El propi procés en si va ser molt enriquidor. La possibilitat de participació en els elements estratègics de l'organització ens van oferir als participants un espai de creixement personal, motivació i implicació en el projecte.

Com a aspectes metodològics i normatius, cal destacar que l'aplicació de la premissa **reactivitat** va ser difícil ja que sovint s'acabava discutint sobre el mètode del procés més que del contingut en si, barrejant les dues qüestions. Cal saber buscar un equilibri i tenir dinàmiques ben definides per fer-ho.

Les premisses **marc d'actuació** i **benefici comú** són més aviat conceptuals. La universalitat, en una experiència amb 20 persones, va ser fàcil d'assolir. El tret clau fou enviar la informació amb suficient antelació i claredat. En la fase virtual va intervenir més d'un 80% de participants. El benefici comú és clar en una experiència de debat, diàleg i creixement personal.

La **globalitat** es va aconseguir amb la mateixa planificació de fases. Tot i que no es van mantenir els horaris previstos, i això va provocar no poder acabar totes les fases, l'eina virtual ens va ajudar a completar el procés.

Les tècniques complementàries de dinàmica de grup, motivació i animació van ajudar, sens dubte, a crear els vincles necessaris per dinamitzar el procés. Cal dedicar-hi temps ja que assegurarà una millor cohesió en el resultat final.

La manca, però, de dinàmiques concretes i definides amb anterioritat, va provocar que sovint els espais plenaris de decisió fossin poc organitzats i massa "assemblearis". En aquests casos es poden prendre decisions a partir de la veu, potser minoritària, dels que més habilitat tenen en fer-se escoltar, en comptes de primar l'opinió majoritària. Cal saber detectar sempre i fer explícita l'opinió de TOTS i cada UN dels participants.

La complementació del mètode presencial amb el mètode virtual va permetre ampliar el procés i n'assegura la continuïtat temporal, creant elements de proximitat i contacte entre els diferents participants.

Esperem que els propers caps de setmana donin els fruits esperats, sabent segur que el procés participatiu no ha fet més que començar. La decisió i planificació és un pas interessant, però la posada en marxa, execució i seguiment del projecte obrirà nous reptes participatius enriquidors.

Francesc Camps Vidal, juliol de 2004.